

PhDr. Michal Vašečka, Ph.D., Mgr. Radka Klvaňová, M.A.

SOC 710

Sociologické aspekty mezinárodní migrace

2. konzultace 9.4.2010

Sama jsem se zrovna nedávno zamýšlela nad **důvody k migraci**. V době krize, kdy se firmy snaží šetřit na každém kroku, je větší zájem o práci lidí z východu, kteří nepožadují tak vysokou mzdu, jako Češi. Pracuji na hotelu jako recepční a z osmi zaměstnankyň na pozicích pokojských a kuchařek jich je 6 z Ukrajiny, Češky zastávají vedoucí pozice – tedy provozní kuchyně, která dělá nadřizenou kuchařkám, a hospodyně, která má na starost pokojské.

Životní příběhy každé z nich neznám, vím však, že jedna z nich odešla z Ukrajiny se svým manželem a zanechala tam své čtyřleté dítě. Pro většinu z nás je tato situace naprosto nepředstavitelná, na Ukrajině je však běžné, že se rodiče vydají za prací a dítě vyrůstá v péči prarodičů. Na tomto příkladu jasně vidíme, že **migrace je součástí kultury** – stejně jako spousta Ukrajinců uvažuje o práci za hranicemi své země, naše společnost migranty potřebuje na zastávání hůře placených pozic.

Z jednotlivých výše uvedených pohledů je uvedená migrace jasně **maximalizací kapitálu**. Věřím, že ona dotyčná si představovala svůj pobyt v České republice jinak, různé další faktory ji sem mohly přivést, každopádně vím, že nyní je zde nešťastná. **Pro většinu matek je opuštění svého dítěte nepředstavitelné**, pokud však ani podmínky v práci a bydlení nejsou ideální, musí být pobyt v cizí zemi utrpením.

Nabízela by se otázka, **co je tím faktorem, který zde právě tuto ženu nadále drží**. Možná je to otázka hrdosti – tedy když jednou řekla, že odjede do ČR vydělávat, nevrátí se zpátky, dokud nebude mít pocit, že svůj slib opravdu splnila. Za daných okolností se ovšem obávám, že zde zůstane napořád.

Témata

■ Typy mezinárodní migrace

- Historický přehled v oblasti mezinárodní migrace se zaměřením na poválečnou Evropu
- Růst kulturní diverzity v Evropě jako důsledek migrace
- Střední Evropa jako nový migrační prostor

■ Migrace a Česká republika

- Trendy v oblasti migrace v ČR
- Migrační a integrační politika v Evropě a ČR
- Česká azylová politika a legislativa, azylová procedura a její aktéři
- Uprchlícký tábor jako specifický kontext života uprchlíků

Koncept mezinárodní migrace

- Nacionalismus a vznik národního státu
- Daňové systémy => teritorializace obyvatelstva
- Koncept národní příslušnosti
- 19./20. století – hraniční kontroly, pasy, vízové režimy

Migrace v Evropě po roce 1945

- Rozdělení Evropy – studená válka
- Změna objemu a charakteru migrace
- Západní Evropa - 2 fáze:
  - 1. do počátku 70. let – poválečný růst
  - 2. po 1973 – ropný šok a restriktce
  - 3. od 90. léta - ekonom. růst, pád východního bloku – rozpohybovaná Evropa

Gastarbeiter systém vs. post-koloniální migrace

System dočasné pracovní migrace

- Víra v dočasnost pobytu
- Omezení občanských a pracovních práv – denizens
- Nábor (svobodných) jednotlivců
- Iluze dočasnosti => trvalá imigrace

„We asked for workers but human beings came“ (Max Frisch)

Post-koloniální migrace

- Koncept trvalé imigrace: rychlé udělování občanství
- Migrace pracovníků i jejich rodin
- Institucionální a neformální diskriminace

Růst kulturní diverzity, formování etnických minorit a sociální exkluze

Migrace po roce 1973

- Reorganizace světové ekonomiky
- Omezení (pracovní) imigrace
- Proměna forem migrace
  - Rodinná migrace
  - Reemigrace
  - Azylová migrace
  - „Turisté“
  - Mobilita kvalifikovaných pracovníků
- Proměny vysílajících zemí

Země	Počet cizinců	Podíl cizinců (%)			
	1985	1995 (1990)	1990	1999	2005
SRN	4 379 000	7 174 000	8,4	8,9	12,9 (2003)
UK	1 731 000	2 060 000	7,4	7,6	9,7
Francie	3 714 000	3 597 000	6,3	7,3	8,1
Belgie	845 000	910 000	9,1	10,2	12,1
Austria	272 000	724 000	5,9	10,9	13,5
Lux	98 000	138 000	33,4	32,8	33,4
Itálie	423 000	724 000	1,4	2,2	-
Spain	242 000	500 000	0,7	2,0	5,3 (2001)
Švédsko	389 000	532 000	5,6	11,8	12,4

Migrace ve střední Evropě

- Před 1989 emigrace, po 1989 e+imigrace
- Ekonomická a sociální transformace
- Migrace před 1989
- Nový migrační prostor po 1989
- Nárazníková zóna („buffer zone“) pro západní Evropu

Migrační trendy

Emigrační trendy

- Nárůst přeshraniční mobility
- Emigrace z Polska + Slovenska
- Tendence ke krátkodobé migraci za prací
  - Krátkodobé pracovní programy
  - Sezónní práce
  - Neformální pracovní trhy
  - Kvalifikovaná i nekvalifikovaná mobilita
  - Vstup do EU - změna!

Imigrační trendy

- Trvalé usazování – vysídlení i noví imigranti
- Tranzitní migrace
- Uprchlíci a žadatelé o azyl
- Drobní obchodníci, pendleři
- Pracovní migrace a podnikání (z východu/západu)

Imigrační trendy – střední Evropa

	Počet cizinců 1999	Podíl cizinců 1999	Podíl cizinců 2005
Polsko	42 800	0,1%	-
Slovensko	24 800	0,5%	3,9%
Česko	228 900	2,2%	5,1%
Maďarsko	127 800	1,3%	3,3%

Typy a typologie migrace

- Kdo a proč klasifikuje?
- Kritéria klasifikace podle:
  - Motivů a příčin
  - Míry volby
  - Délky setrvání
  - Plánů na setrvání
  - Legality migrace
  - Směru migrace
  - Právního statusu (oprávnění)

CIZINCI (nemají občanství ČR)

Nelegální

Vyhoštění cizinci
(soudně či správně)
§57 tr. z. §118 CZ

Nevyhoštění cizinci

Legální

AZYL

Zákon č. 325/1999 Sb. o azylu

Azyl

Doplňková ochrana

-Žadatel o udělení mezinárodní ochrany
(dříve žadatel o udělení azylu)

-Stěžovatel: podal kasační stížnost Nejvyššímu
správnímu soudu a dostal vízum za účelem
strpění dle § 78b zákona o azylu

-Azylant
(osoba, již byl
udelen azyl)
§12 §13
§14 §15

-Osoba požívající
doplňkové ochrany
(nižší forma ochrany než azyl)
§14a §14b §15a

DOČASNÁ OCHRANA

Zákon č. 221/2003 Sb.o dočasné ochraně

CIZINCI V REŽIMU CIZINECKÉHO ZÁKONA

Cizinci z Evropské unie

Občané EU

Přechodný pobyt (prvních 5 let)

-bez tzv. registrace pobytu
§18
-s registrací pobytu (s
potvrzením
o přechodném
pobytu) §87a §87d
§87n

Trvalý pobyt

(po 5-ti letech nebo dříve)
§87g §87i §87k §87r
§87s

Rodinní příslušníci občanů EU (včetně rodin Čechů)

Krátkodobý pobyt (max. 3 měsíce)

-bez víza §18 a §87y

Přechodný pobyt (prvních 5 let)

-povolení k přechodnému
pobytu §87b §87e §87f
§87o §87p

Trvalý pobyt (po 5-ti letech nebo dříve) §87h §87i

§87k §87t

Cizinci ze třetích států

Krátkodobý pobyt (max. 3 měsíce)

-bez víza §18
-letištní vízum §24
-tranzitní vízum §22
-vízum do 90 dnů, tzv. turistické §26 §27 §29

Dlouhodobý pobyt (prvních 5 let)

Standardní režimy

1.rok vízum nad 90
dnů (platnost max. 1
rok) §30 §31

další roky povolení
k dlouhodobému
pobytu) §42

Zvláštní režimy

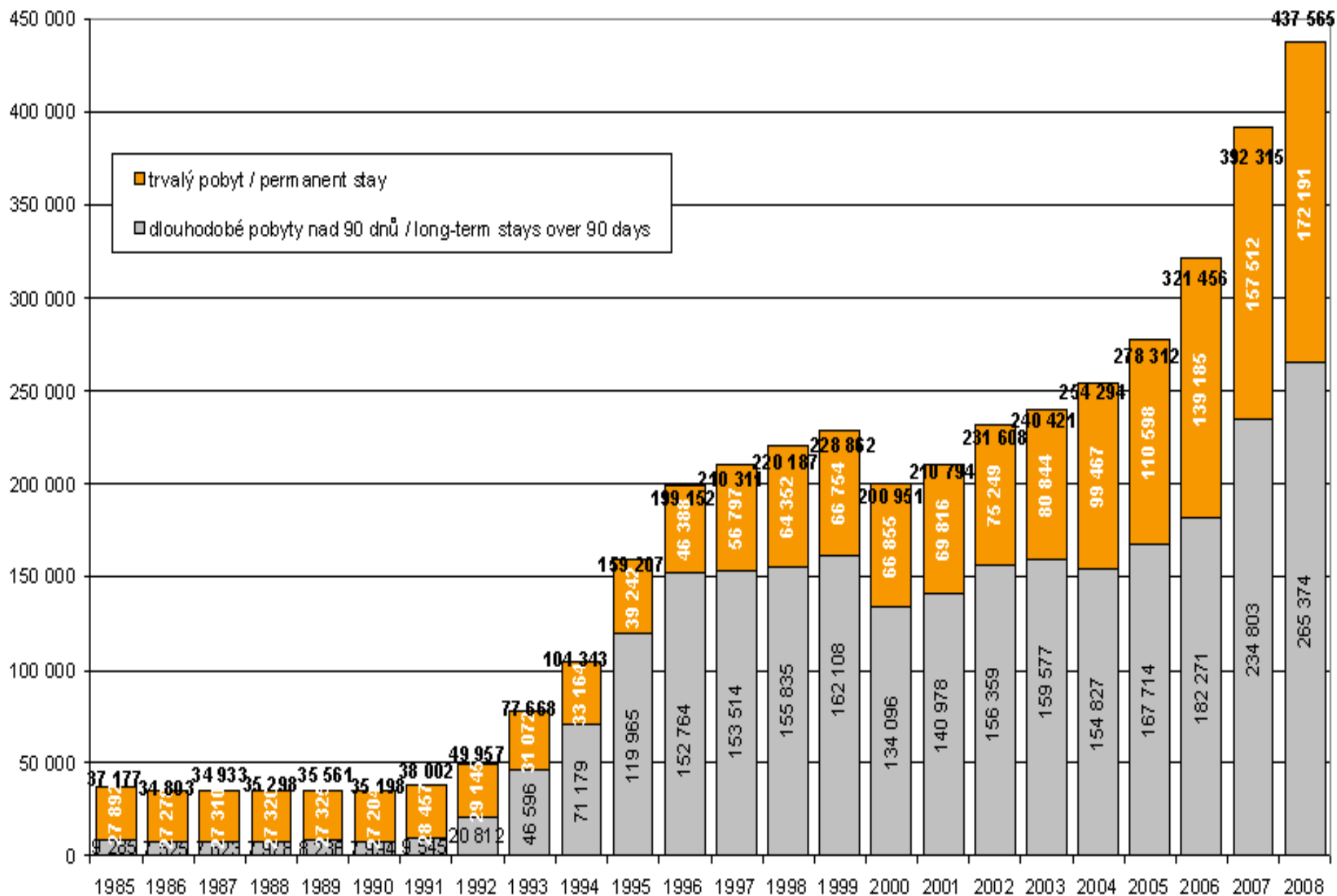
-Vízum na strpění §33
-Povolení k dlouhodobému
pobytu (pro skupiny preferované
právem EU):
→ soužití rodiny §42a
→ rezident jiného členského
státu EU §42c
→ studium §42d
→ ochrana §42e
→ vědecký výzkum §42f
→ rodina vědce §42/3

Trvalý pobyt (po 5-ti letech nebo dříve) § 66, 67, 68

- trvalý pobyt bez statutu rezidenta
- dlouhodobě pobývajícím rezidentem

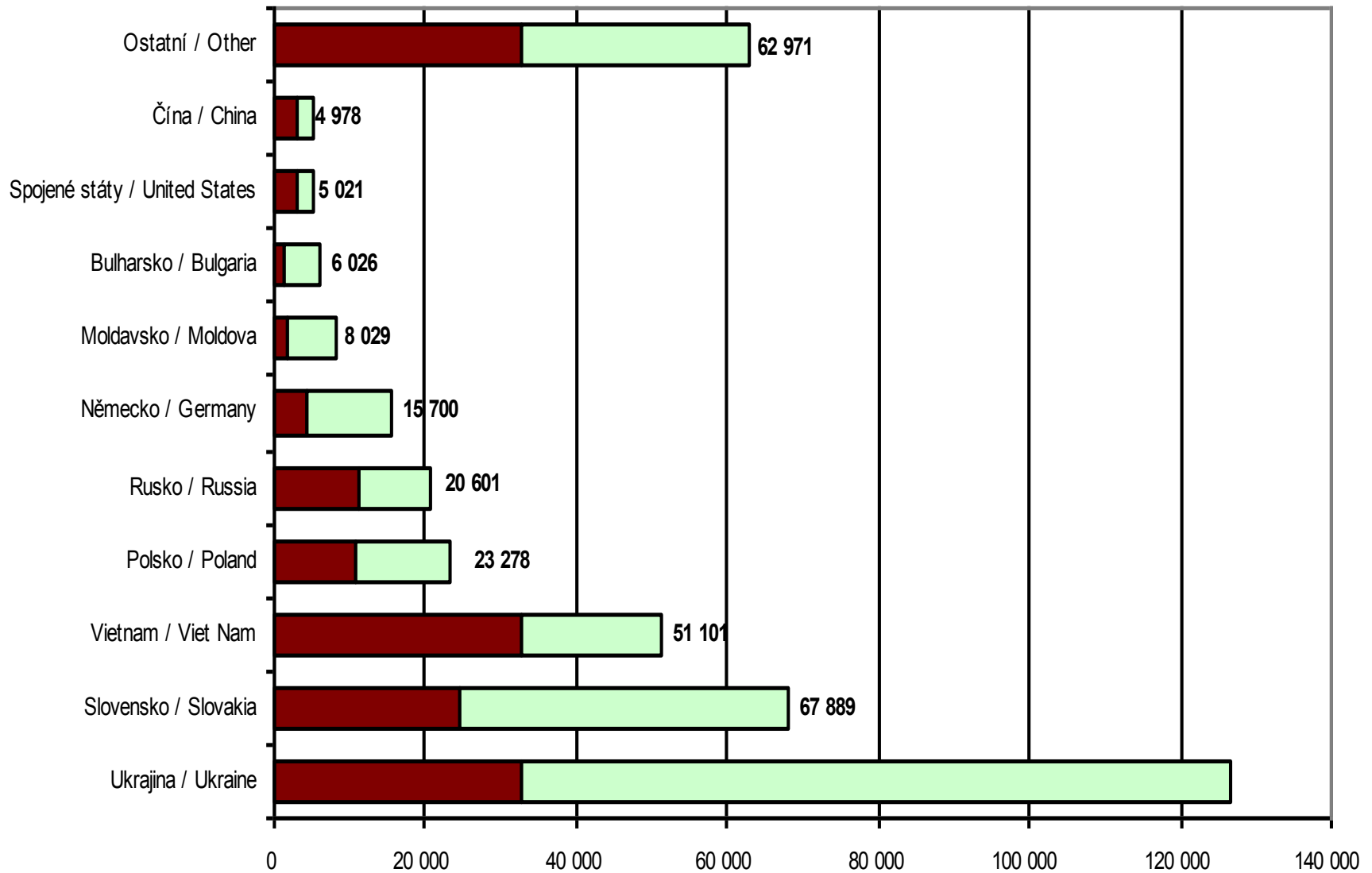
Cizinci v ČR s trvalým pobytem a dlouhodobými pobyty nad 90 dnů; 1985 - 2008 (31.12.)

Foreigners by type of residence; Pramen: ČSÚ, ŘS CP MV ČR

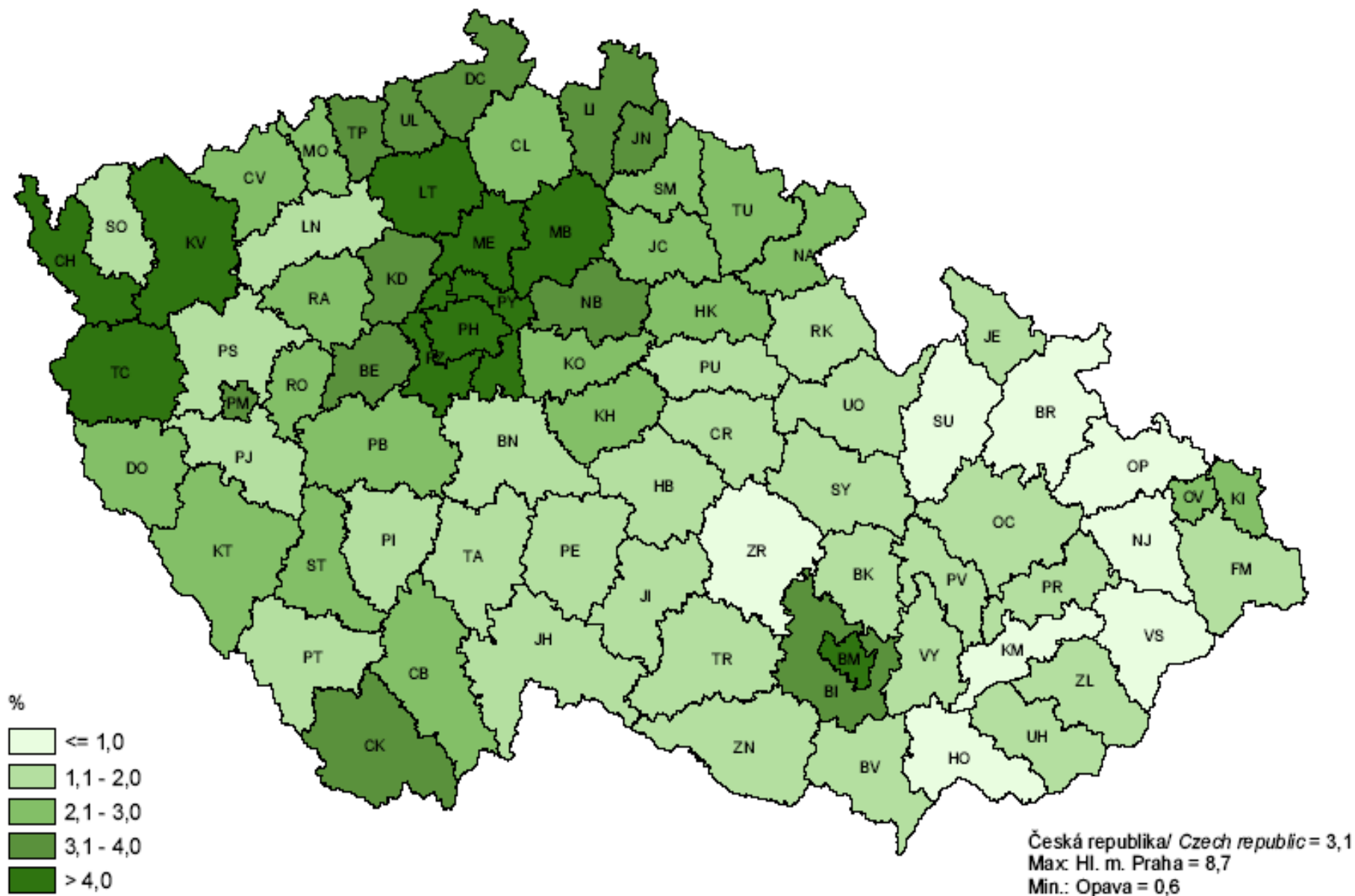
10 nejčastějších státních občanství cizinců v ČR podle typu pobytu; k 31.12.2007

Top 10 of citizenships by type of residence; Pramen: ČSÚ, ŘS CPP MV ČR

PODÍL CIZINCŮ NA OBYVATELSTVU ČESKÉ REPUBLIKY K 31. 12. 2006

SHARE OF FOREIGNERS IN THE POPULATION OF THE CZECH REPUBLIC; 31 DECEMBER 2006

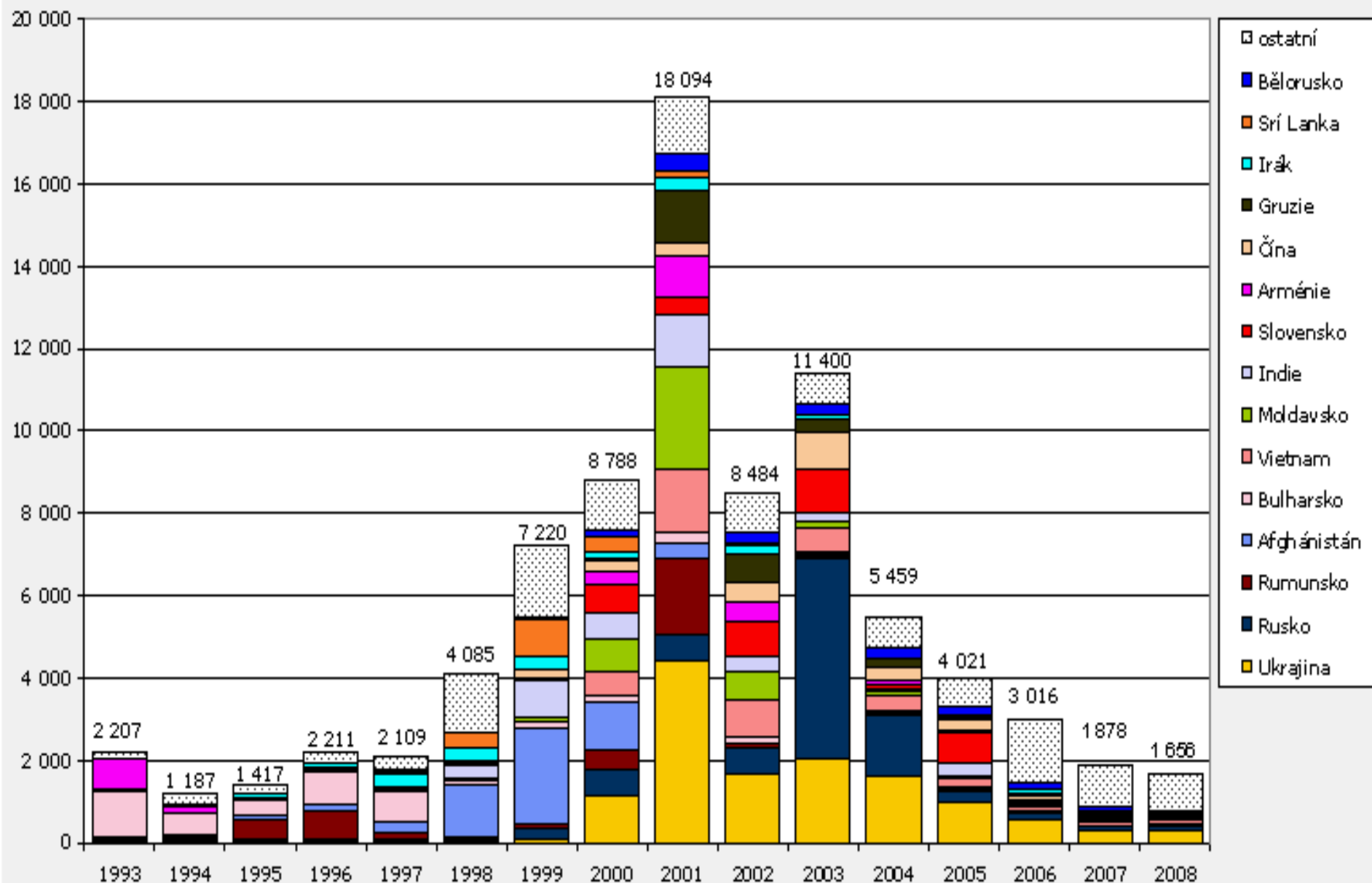

Žadatelé o mezinárodní ochranu podle roku zahájení řízení a státního občanství

Applicants for international protection by citizenship

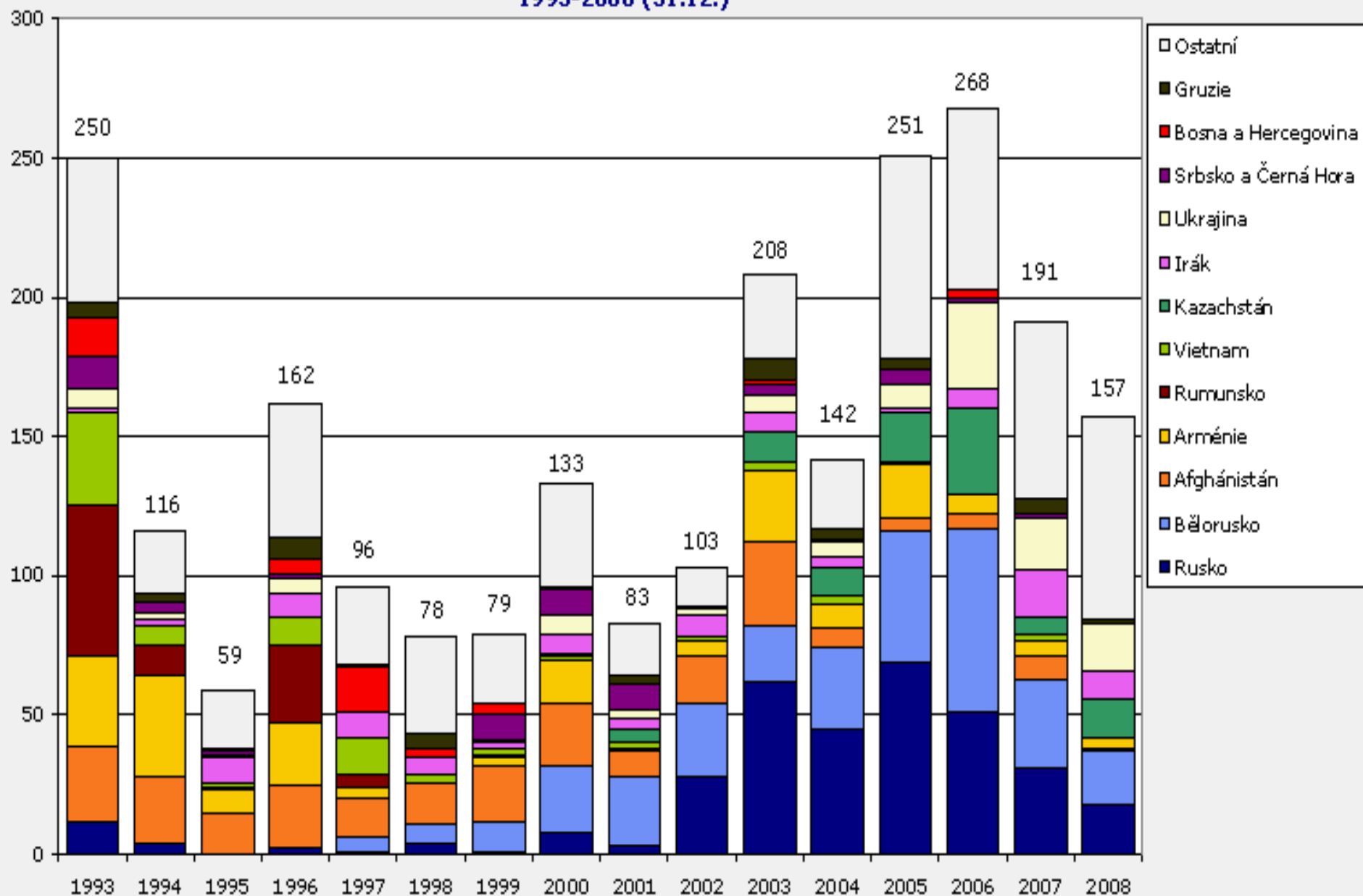
1993-2008 (31.12.)

Vývoj počtu úspěšných žadatelů o mezinárodní ochranu

Trend in the number of asylum granted: by citizenship

1993-2008 (31.12.)

Migrační politiky

(Baršová, Barša, 2006, s. 11)

Migrační politiky			
Přistěhovalecké politiky		AZYL ←-----→	kontrola hranic, potírání nelegální migrace, víza, turismus, sezónní práce, studium, stáže ap.
Imigrační politiky	Integrační politiky		
Regulace vstupu přistěhovalců na území	Regulace začleňování přistěhovalců do společnosti		

Vývoj imigrační politiky po 1989 (Baršová, Barša)

- **1. 1990 – 1996 (*laissez faire*)**
  - zákon o pobytu cizinců platný od 1992 (č. 123/1992 Sb., o pobytu cizinců na území ČSFR)
- **2. 1996 -1999 (*růst restrikcí*)**
  - cizinecký zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců
- **3. 2000 - dosud (*snahy o konceptualizaci MP*)**
  - Zásady politiky v oblasti migrace cizinců (2003)
  - Novela **Zákon č. 379/2007 Sb. o migraci a azylu**

Uprchlíci v ČR

- 1990 zákon o uprchlících, ČSFR ratifikace Ženevské úmluvy a Protokolu 1967
- 1. polovina 90. let – uprchlíci před konflikty v Jugoslávii a býv. SSSR
- Postupné zpřísnování zpočátku liberální azylové procedury
- 2000 azylový zákon (č.325/1999), novela č. 165/2006 Sb. – mezinárodní ochrana
- Zákon č. 221/2003 Sb., o dočasné ochraně cizinců
- 2007 azylový zákon – (č. 379/2007 Sb. o migraci a azylu)

Azylová procedura v ČR - aktéři

- Žadatelé o mezinárodní ochranu
- Cizinecká policie ČR
- Ministerstvo vnitra
  - Odbor migrační a azylové politiky (OAMP)
- Správa uprchlických zařízení (SUZ)
- Soudy
  - Krajské soudy (žaloby)
  - Nejvyšší správní soud (kasační stížnosti)
- Nevládní organizace
- Obce

Azylová procedura v ČR

- Prohlášení o mezinárodní ochraně
- Příjímací středisko (karanténa) (Zastávka, Ruzyně)
- Pobytová střediska (Havířov, Kostelec nad Orlicí)/ privát
- Integrační střediska (Předlice, Česká Lípa, Jaroměř, Brno)
- Rozhodnutí o žádosti =>
  - 1. a. *kladné rozhodnutí*
    - Azyl
    - Azyl za účelem sloučení rodiny
    - Humanitární azyl
    - Doplnková ochrana (min. 1 rok)
    - Doplnková ochrana za účelem sloučení rodiny
  - => státní integrační program**
  - b. *negativní rozhodnutí*
    - Ukončení azylové procedury
    - Odvolání ke krajskému soudu => pokračování azylové procedury
  - 2. *negativní rozhodnutí*
    - Ukončení azylové procedury
    - Odvolání k Nejvyššímu správnímu soudu (kasační stížnost: vízum za účelem strpění pobytu)

Integrační politiky

■ 1990-1998

- Integrace specifických skupin (azylanti, přesídlenci)

■ 1999-2003

- Zásady koncepce integrace cizinců (1999)
- Koncepce integrace cizinců (2000)

■ 2004-dosud

- MPSV
- Aktualizace koncepce integrace cizinců (2005)

- Od *komunitaristického multikulturalismu* (integrace **komunit**) k *občanské integraci jednotlivců* !

Důležité zdroje informací: migrace a cizinci v ČR

- www.cizinci.cz
  - Koncepce integrace cizinců ČR (2000)
  - Zákon o pobytu cizinců na území ČR, 326/1999 Sb.
- www.mpsv.cz
  - Analýza situace a postavení cizinců dlouhodobě žijících na území ČR (2004)
- <http://www.mvcr.cz/ministerstvo/oamp.html>
  - Odbor azylové a migrační politiky (OAMP)
- <http://www.imigracecz.org/>
  - Aktivní výběr kvalifikovaných zahraničních pracovníků
- <http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/kapitola/uvod>
  - Statistiky o migraci a azylu
- www.domavCR.cz
- <http://www.migraceonline.cz/>
  - Komentáře, Migrační manifest, Blogy
  - Témata: Jazyk a integrace, Média a menšiny, Gender a migrace, Politická ekonomie migrace, Migrace, sociální stát a občanství.....

Důležité zdroje informací: nucená migrace a uprchlíci

- www.migraceonline.cz
  - Téma Uprchlíci ve SVE
- www.mvcr.cz/azyl
- www.unhcr.cz, www.unhcr.org
  - Úmluva o právním postavení uprchlíků (Ženevská konvence) (1951) a Protokol 1967
  - Česká azylová legislativa (Zákon o azylu, 325/1999 Sb.) a směrnice EU
  - Informace o uprchlících ve světě
  - Výzkumy o uprchlících v ČR
- <http://uprchlik.ecn.cz/cz/pres.html>
  - Časopis Přes
- <http://www.fmreview.org>
  - Forced Migration Review

Děkuji za pozornost!